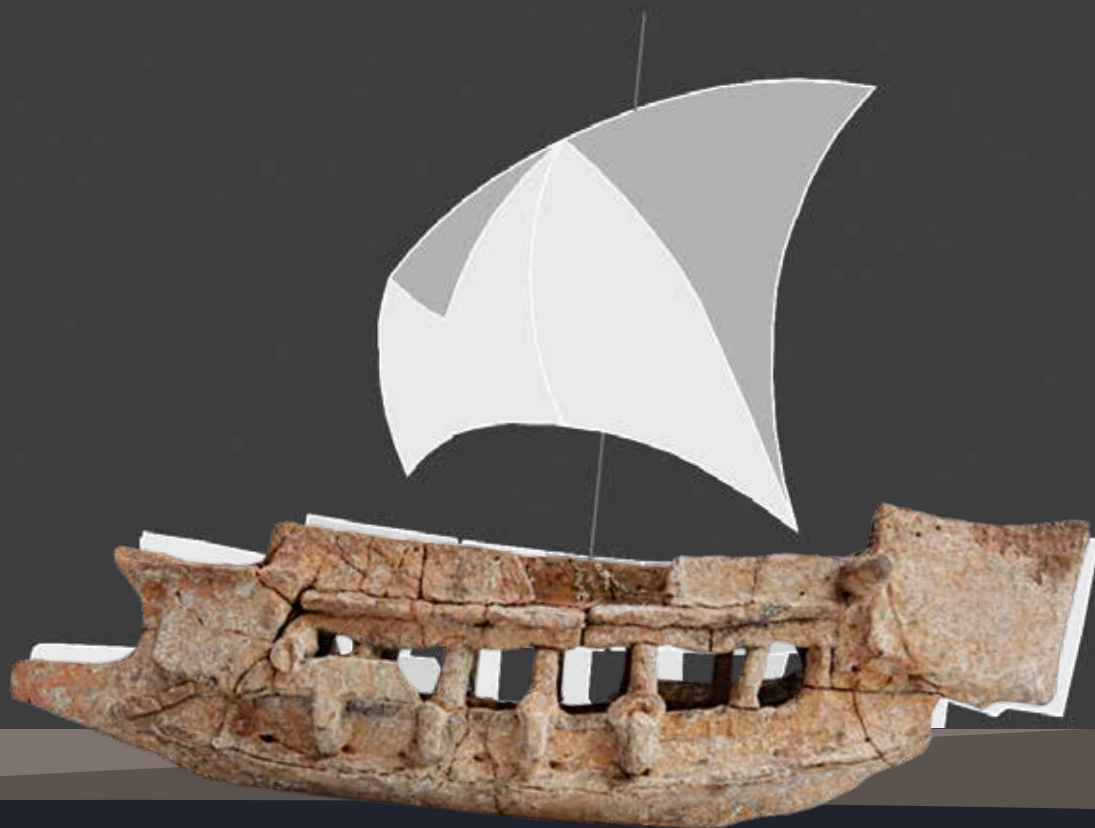

Έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Νεάπολης Βοιών

Exhibition of the Archaeological Museum of Neapolis Voion

Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας • Ephorate of Antiquities of Lakonia
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού • Ministry of Culture and Sports

Έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Νεάπολης Βοιών
Exhibition of the Archaeological Museum of Neapolis Voion

Εισαγωγή

Η Αρχαιολογική Συλλογή της Νεάπολης Βοιών ιδρύθηκε το έτος 1968, όταν ο Επιμελητής Αρχαιοτήτων Λακωνίας Άγγελος Δεληβορριάς συγκέντρωσε τις διάσπαρτες στην περιοχή αρχαιότητες.

Ήδη από την εποχή δημιουργίας της Αρχαιολογικής Συλλογής οι κάτοικοι της περιοχής είχαν εκφράσει την επιθυμία για την ίδρυση ενός Αρχαιολογικού Μουσείου. Τελικά, η τέως Κοινότητα Νεάπολης παραχώρησε για τον σκοπό αυτόν το κτήριο του παλαιού Υγειονομικού Σταθμού. Στο κτήριο, το οποίο κατασκευάστηκε στη δεκαετία του 1950 από δωρεές ομογενών, πραγματοποιήθηκαν κατά τα έτη 2006-2008, στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ, οικοδομικές και ηλεκτρομηχανολογικές εργασίες, προκειμένου αυτό να καταστεί κατάλληλο για τη στέγαση των αρχαιοτήτων.

Για την Έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Νεάπολης Βοιών εκπονήθηκε μουσειολογική-μουσειογραφική μελέτη και για την υλοποίησή του το έργο «Έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Νεάπολης Βοιών» εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων 2007-2013», με κωδικό αριθμό 2011ΣΕ01480143 της ΣΑΕ 0148 του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Το έργο, με τελική δαπάνη 885.765,65€, υλοποιήθηκε με αυτεπιστασία αρχικά από την Ε' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (από τον Νοέμβριο του 2011 έως τον Οκτώβριο του 2014) και στη συνέχεια, μέχρι τον Δεκέμβριο του 2015, από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας.

Οι εργασίες που πραγματοποιήθηκαν αφορούσαν: στη διαμόρφωση του εκθεσιακού χώρου (μουσειακές κατασκευές, φωτισμοί, προθήκες, ξύλινο δάπεδο), σε Η/Μ εργασίες κλιματισμού, σε εργασίες γυψοσανίδων-ψευδοροφών, στον εξοπλισμό των εργαστηρίων συντήρησης, των αποθηκών και των εσωτερικών χώρων (αίθουσα διαλέξεων, πωλητήριο, ξενώνας), σε ξυλουργικές εργασίες, στην προμήθεια ηλεκτρονικού εξοπλισμού, στη συντήρηση των εκθεμάτων, στη μεταφορά αρχαιοτήτων, στην εικαστική φωτογράφιση αρχαιολογικών χώρων και στην παραγωγή ντοκουμαντέρ, στον γραφιστικό σχεδιασμό και στην εκτύπωση και παραγωγή εποπτικού και πληροφοριακού υλικού της έκθεσης και σήμανσης του μουσείου, στην ανάπτυξη ιστοσελίδας και ψηφιακών εφαρμογών, και στη φύτευση του περιβάλλοντος χώρου.

Introduction

The Archaeological Collection of Neapolis Voion was established in 1968, when Angelos Delivorrias, Curator of Antiquities of Laconia, gathered the area's scattered antiquities.

As soon as the Archaeological Collection was established the local population expressed the wish for a new Archaeological Museum. Finally, the former Neapolis Community offered the building of the old Health Inspection Station as the Collection's permanent home. The building was constructed in the 1950's and was financed by the donations of Laconia-born expatriates. In 2006-2008, within the framework of the 3rd CSF, the building underwent an extensive structural and electrical-mechanical renovation, in order to become viable for housing the antiquities.

The Exhibition of the Archaeological Museum of Neapolis Voion was established after the elaboration of a museological/museographic study. The project entitled "Exhibition of the Archaeological Museum of Neapolis Voion" was included in the Operational Program "Western Greece - Peloponnese - Ionian Islands 2007-2013", under code number 2011SE01480143, issued through Collective Decision (SAE) 0148 by the Public Investments Program. The project, with total cost 885,765.65€, was initially implemented by the 5th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities (from November 2011 to October 2014) and afterwards by the Ephorate of Antiquities of Lakonia (until December 2015).

The project included the following tasks: a new exhibition hall (exhibition constructions, lighting, museum showcases, wooden floor), electrical-mechanical work of air-conditioning, plaster-boards, equipment for the conservation laboratory, for the stores of antiquities and for the interior rooms (lecture hall, museum shop, guestroom), woodworking, electronic equipment, conservation of the exhibits, transport of antiquities, photographing of archaeological sites, production of a documentary, graphic design, printing and production of illustration and informative material and production of signage of the museum, development of a website and of digital applications, and planting work.

Αναλυτικότερα:

- Κατασκευάστηκαν υπερυψωμένο ξύλινο δάπεδο και πάγκοι, και τοποθετήθηκαν γυάλινες προθήκες. Πραγματοποιήθηκαν εξειδικευμένες ξυλουργικές εργασίες για την κατασκευή σκηνικού βάθους και διαμορφώσεων στον εκθεσιακό χώρο. Οι επιφάνειες των τοιχοποιιών της έκθεσης επιχρίστηκαν με ειδικές βαφές.
- Τοποθετήθηκαν γυψοσανίδες και νέα ψευδοροφή, και πραγματοποιήθηκαν ηλεκτρομηχανολογικές εργασίες για την προσαρμογή του κλιματισμού.
- Εγκαταστάθηκε μουσειακός φωτισμός.
- Κατασκευάστηκαν βάθρα και καθίσματα από μάρμαρο τύπου serena. Κατασκευάστηκαν ανοξείδωτα στηρίγματα ειδικά σχεδιασμένα για κάθε ένα έκθεμα ξεχωριστά, και διαφανής επιφάνεια ειδικά διαμορφωμένη, προκειμένου να ενσωματωθούν τα θραύσματα του εδίκτου του Διοκλητιανού.
- Πραγματοποιήθηκε μεταφορά αρχαιοτήτων από το μουσείο της Σπάρτης στο μουσείο της Νεάπολης.
- Τοποθετήθηκε ενημερωτικό και πληροφοριακό υλικό της έκθεσης και εκδόθηκε ενημερωτικό έντυπο. Για την παραγωγή τους προηγήθηκε τεκμηρίωση των αρχαιοτήτων, συγκέντρωση εποπτικού υλικού, φωτογράφιση των εκθεμάτων καθώς και συγγραφή κειμένων, και πραγματοποιήθηκαν γραφιστικές και εκτυπωτικές εργασίες.
- Αναπτύχθηκε ιστορικό-αρχαιολογικό ντοκυμαντέρ (σε δύο εκδοχές) που θα προβάλλεται στον χώρο της έκθεσης και στην αίθουσα διαλέξεων. Πραγματοποιήθηκε εικαστική φωτογράφιση αρχαιολογικών χώρων που πλαισιώνουν την έκθεση.
- Συντηρήθηκαν και τοποθετήθηκαν τα εκθέματα του μουσείου.
- Εξοπλίστηκαν οι αποθήκες του μουσείου με ράφια, μηχανήματα και αναβατόριο. Τα εργαστήρια συντήρησης εξοπλίστηκαν με όργανα, αναλώσιμα υλικά και έπιπλα. Η αίθουσα διαλέξεων και ο ξενώνας εξοπλίστηκαν με έπιπλα, ενώ πραγματοποιήθηκαν ξυλουργικές εργασίες για τα έπιπλα του πωλητηρίου και του βεστιαρίου.
- Τοποθετήθηκε σήμανση και αναρτήθηκαν τα στοιχεία της επωνυμίας του μουσείου.
- Πραγματοποιήθηκαν εργασίες φύτευσης στον αύλειο χώρο του μουσείου.
- Αναπτύχθηκε ιστοσελίδα του μουσείου και ακουστική ξενάγηση.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν εργασίες καταγραφής των αρχαιοτήτων του μουσείου και οργάνωση και τακτοποίηση των αποθηκών.

More specifically:

- A raised wooden floor and benches were constructed and glass showcases were placed on the exhibition halls. Specialized carpentry work took place for the construction of background for the exhibition material and specific configurations of the exhibition halls. The surfaces of the exhibition walls were coated in special paint.
- Plasterboards and a new false were placed. Electromechanical work for the adjustment of the air conditioning installation also took place.
- Specific museum lighting was installed.
- Pedestals and seats made of serena marble were placed on the exhibition halls. Stainless supports especially designed for each item were constructed, as well as a transparent surface specially formed, in order to incorporate the fragments of the Diocletian's edict.
- A number of exhibits were transported from the Archaeological Museum of Sparta, where they were initially displayed, to the Archaeological Museum of Neapolis.
- Informative material was placed to accompany the exhibition items and a booklet was issued. The production of the informative material preceded the documentation of antiquities, the concentration of visual material, the photographing of the exhibits and the text writing. Furthermore, graphic and printing work took place.
- A historical – archaeological documentary (in two versions) was produced, to be displayed on the exhibition hall and on the lecture room. Furthermore, art photography of the archaeological sites shown on the exhibition took place.
- The Museum's exhibits faced conservation work and were placed on the exhibition hall.
- The Museum's warerooms were equipped with shelves, machinery and a lift. The conservation workshops were equipped with conservation equipment, consumables and furniture. The lecture room and the guestroom were equipped with furniture, whereas carpentry work for the furniture of the Museum shop and the cloakroom took place.
- Marking banners and the title of the Museum building were placed.
- The exterior area of the Museum was planted.
- A webpage of the Museum was developed, as well as an acoustic tour.

Furthermore, the scientific and technical personnel of the Project was occupied in registering the antiquities and organizing the warerooms.

Η Έκθεση

Η Έκθεση του Μουσείου της Νεάπολης περιλαμβάνει γλυπτά, επιγραφές, επιτύμβιες στήλες και κεραμική. Πυρήνας της υπήρξε η Αρχαιολογική Συλλογή της Νεάπολης Βοιών, αλλά συμπεριλαμβάνονται ευρήματα και από άλλες περιοχές της επαρχίας της Επιδάουρου Λιμηράς, η οποία σχεδόν ταυτίζεται γεωγραφικά με τη χερσόνησο του Μαλέα. Στόχος της είναι να προάγει τη γνώση και να προβάλλει την πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά της περιοχής.

Η μουσειολογική - μουσειογραφική μελέτη, κατά τον σχεδιασμό της έκθεσης, αξιοποίησε την ομοιότητα της κάτοψης του εκθεσιακού χώρου με το περίγραμμα της χερσονήσου του Μαλέα και την πορεία του ταξιδιού ενός αρχαίου περιηγητή σε αυτήν.

Η διαδρομή της έκθεσης ξεκινά από το βορειοδυτικό τμήμα της χερσονήσου και, ακολουθώντας το περίγραμμά της, καταλήγει στα βορειοανατολικά παράλια. Πάνω στα βήματα του αρχαίου περιηγητή, **του Πausανία**, θα ταξιδέψουμε, όπως και αυτός, με πλοίο, το προσφορότερο, καθώς φαίνεται, μέσον μεταφοράς κατά την αρχαιότητα σε μία περιοχή με ορεινό ανάγλυφο.

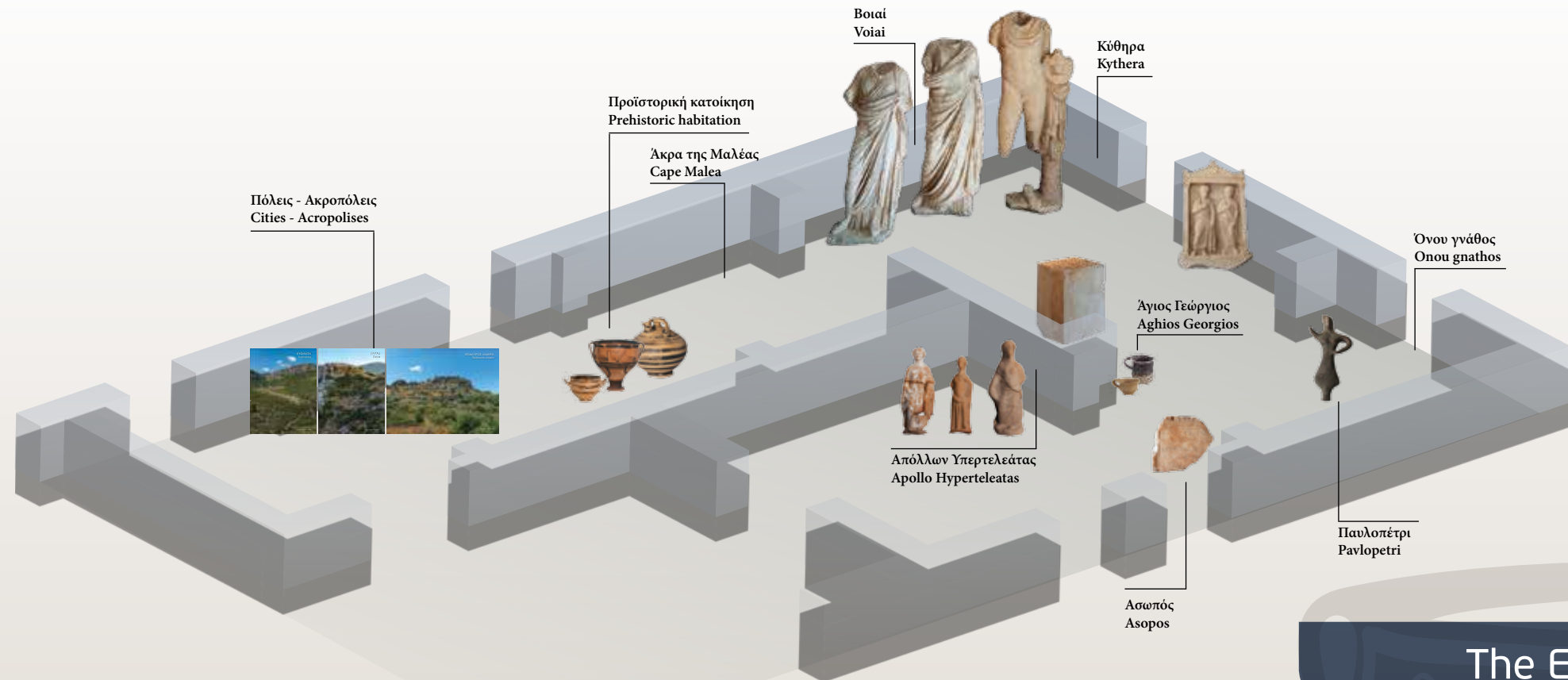
Έχοντας λοιπόν κατά νου ότι θα κάνουμε τον περίπλου της χερσονήσου, βρισκόμαστε σε ξύλινο κατάστρωμα πλοίου, και έχουμε στα δεξιά μας τις παραθαλάσσιες αρχαίες θέσεις και στα αριστερά μας τις αρχαίες θέσεις της ενδοχώρας. Αυτή ακριβώς η γεωγραφική τοποθέτηση επισημαίνεται χρωματικά στους τοίχους του εκθεσιακού χώρου, καθώς με μπλε χρώμα δηλώνονται οι παραθαλάσσιες περιοχές, με ώχρα η ενδοχώρα, και με κόκκινο το άστυ.

Ξεκινώντας από το σημαντικό ιερό του Απόλλωνος Υπερτελεάτα, προχωρούμε στην αρχαία πόλη της Ασωπού, και από εκεί στο βυθισμένο Παυλοπέτρι και την Όνου γνάθο. Κατόπιν φτάνουμε στην αρχαία πόλη των Βοιών, από όπου, αγναντεύοντας τα Κύθηρα, περικλύουμε τον Κάβο Μαλιά, για να γνωρίσουμε τις αρχαίες πόλεις της ανατολικής ακτής: την Επίδαυρο Λιμηρά, τον Ζάρακα και τα Κύφαντα, αλλά και προϊστορικές θέσεις στην ενδοχώρα: τη Συκέα, την Αγγελώνα και τον Άγιο Ιωάννη Μονεμβασίας.

Οι εικόνες της έκθεσης αποτελούν τοπιογραφίες που παρουσιάζουν το επιβλητικό τοπίο της χερσονήσου με τους ορεινούς όγκους και το άνοιγμα προς τη θάλασσα, που επέτρεπε την επικοινωνία με άλλους τόπους.

To Μουσείο
The Museum

The Exhibition

The Exhibition of the Museum of Neapolis includes sculptures, inscriptions, funerary stelae and pottery finds. Its nucleus is comprised by the Archaeological Collection of Neapolis Voion, but it also includes finds from other areas of the province of Epidauros Limera, whose geographical position almost coincides with that of the Malea peninsula. The Exhibition's aim is to promote knowledge and to present the area's cultural and historical heritage.

The Exhibition is based on the resemblance of the central room's floor plan to the outline of the Malea peninsula as well as to the route of the journey of an ancient traveller.

The exhibition route begins at the northwestern part of the peninsula and, following its outline, it ends on the northeastern shore. Just like the ancient traveller **Pausanias** did, we will take a sea voyage. Travelling by ship seems to have been the best way to travel through a mountainous region in ancient times.

Thus, keeping in mind that we will be circumnavigating the peninsula, we find ourselves on a wooden deck of a ship, with the ancient coastal sites to our right, and the ancient inland sites to our left. That geographical positioning is depicted in color on the walls of the exhibition halls, where the coastal sites are flagged in blue, the inland ones in beige and the urban area in red color.

Starting from the significant sanctuary of Apollo Hyperteleatas, we advance to the ancient city of Asopos, afterwards to the sunken site of Pavlopetri and then to Onou gnathos. Next, our journey takes us to the ancient city of Voiai (Boeae), from where, as we gaze out at the island of Kythera, we circumnavigate Cape Malea to get to know the ancient cities of the eastern coast: Epidauros Limera, Zarax, Kyphanta, as well as the inland prehistoric sites: Sykea, Angelona and Aghios Ioannis of Monemvasia.

The exhibition's pictures are landscapes, showing the peninsula's area and its mountainous terrain as it reaches the sea, which allowed contacts with other places.

Η ιστορία της χερσονήσου του Μαλέα με μια ματιά

Η ανθρώπινη παρουσία στη χερσόνησο του Μαλέα τεκμηριώνεται ήδη από την Παλαιολιθική εποχή, περίοδο που οι άνθρωποι ζούσαν νομαδικά ως κυνηγοί και τροφοσυλλέκτες. Τα πρώτα ίχνη της χρονολογούνται περίπου 30.000-20.000 χρόνια πριν από σήμερα.

Κατοίκηση στην περιοχή του Μαλέα διαπιστώνεται και αρκετές χιλιάδες χρόνια αργότερα, κατά τις τελευταίες περιόδους της Νεολιθικής εποχής (5η και 4η χιλιετία π.Χ.), όταν οι άνθρωποι έχουν ήδη αρχίσει να οργανώνονται σε μόνιμους οικισμούς.

Κατά την Εποχή του Χαλκού (3η και 2η χιλιετία π.Χ.) διαπιστώνεται έντονη ανθρώπινη δραστηριότητα. Τα ευρήματα των ερευνών επιφανείας καθώς και των ανασκαφών, κυρίως σε νεκροταφεία, δείχνουν αύξηση του αριθμού των οικισμών, εμπορικές και πολιτισμικές επαφές με την ηπειρωτική Ελλάδα, την Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου, καθώς και κοινωνική οργάνωση και ιεραρχία, ιδιαίτερα κατά την Πρώιμη και την Ύστερη Εποχή του Χαλκού.

Στους επόμενους αιώνες συναντάμε τη χερσόνησο του Μαλέα στο επίκεντρο της εδαφικής διαμάχης μεταξύ των Σπαρτιατών και των Αργείων. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, κατά τον 8ο και 7ο αι. π.Χ. η χερσόνησος του Μαλέα και τα Κύθηρα ανήκαν στο Άργος. Κατά τα μέσα όμως του 6ου αι. π.Χ., μετά τη μάχη της Θυρέας (547/546 π.Χ.), όλη η χερσόνησος του Μαλέα και τα Κύθηρα εντάχθηκαν οριστικά στο σπαρτιατικό κράτος με το ιδιότυπο σύστημα των περιοίκων¹.

Η χερσόνησος ακολούθησε την ιστορική πορεία της Σπάρτης. Η σημασία της περιοχής του Μαλέα για το σπαρτιατικό κράτος υπήρξε μεγάλη κατά τον 5ο αι. π.Χ., όπως συμπεραίνεται από τις αρχαίες πηγές που αναφέρονται στον Πελοποννησιακό πόλεμο.

Κατά τον 4ο και 3ο αι. π.Χ., οι κώμες της ανατολικής ακτής της χερσονήσου βρέθηκαν και πάλι στο κέντρο των εδαφικών διεκδικήσεων μεταξύ Σπάρτης και Άργους για τα όρια της επικράτειάς τους, και ανήκαν άλλοτε στο κράτος των Σπαρτιατών και άλλοτε των Αργείων.

Το 195 π.Χ., μετά την ήττα του Σπαρτιάτη τυράννου Νάβιδος από τον Ρωμαίο στρατηγό Τίτο Κόιντο Φλαμινίνο, η Σπάρτη έχασε τις παράλιες πόλεις της χερσονήσου, οι οποίες εντάχθηκαν στο Κοινό των Λακεδαιμονίων. Το 22 π.Χ. το Κοινό αναδιοργανώθηκε από τον Αύγουστο και μετονομάστηκε σε Κοινό των Ελευθερολακώνων, έχοντας πλέον αποσπασθεί εντελώς από τη Σπάρτη.

Στους χρόνους που ακολούθησαν η χερσόνησος του Μαλέα αποτέλεσε τμήμα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και ορισμένες πόλεις της γνώρισαν μεγάλη άνθηση.

1 Οι περίοικοι (αυτοί που ζούσαν στην περιφέρεια της Σπάρτης) είχαν τοπική αυτονομία χωρίς όμως πολιτικά δικαιώματα.

Αεροφωτογραφία
του Κάβου Μαλιά
Aerial photo of Cape Malea

The history of the Malea peninsula at a glance

Archaeological evidence reveals that human presence on the Malea peninsula started in the Paleolithic Era, when people were nomadic foragers (hunters and gatherers). The first traces date back to ca. 30,000-20,000 years ago.

Archaeological evidence also proves habitation of the area of the Malea peninsula, thousands of years later, during the last periods of the Neolithic Era (5th and 4th millennia BC), when people had already begun to live in permanent settlements.

Human activity was intense during the Bronze Age (3rd and 2nd millennia BC). The surface finds and the significant excavations carried out mostly at cemeteries indicate that, especially during the Early and Late Bronze Age, settlements in the area increased, together with commercial and cultural bonds with mainland Greece, Crete, and the Aegean islands. The same archaeological evidence also points at a society that was socially and hierarchically organized.

During the following centuries, the Malea peninsula was the focus of the struggle between the city-states of Sparta and Argos. According to Herodotus, during the 8th and 7th centuries BC, both the Malea peninsula and the island of Kythera were under the rule of Argos. In the mid-6th century BC, following the battle of Thyrea (547/546 BC), the Malea peninsula, as well as Kythera, ultimately became part of the Spartan state under the characteristic system of the *perioikoi*¹.

The peninsula followed Sparta's historical course. The great significance of the Malea peninsula for the Spartan city-state during the 5th century BC derives mostly from the ancient sources referring to the Peloponnesian War.

During the 4th and 3rd centuries BC, the cities situated on the eastern shore of the peninsula found themselves yet again the focus of the conflicts between Sparta and Argos for the boundaries of their territories, sometimes being part of the Spartan state and others of Argos.

In 195 BC, following the defeat of the Spartan tyrant Nabis by the Roman Proconsul Titus Quinctius Flamininus, Sparta lost the peninsula's coastal cities, which joined the League of the Lacedaemonians. In 22 BC, the League was reorganized by Augustus into the League of the Free Laconians, having completely been removed from the Spartan control.

In the following years, the Malea peninsula was part of the Roman Empire and some of its cities rose to great prominence.

1 The system of *perioikoi* (the inhabitants of the surroundings of Sparta) allowed them to remain free yet enjoy no Spartan citizenship rights.

Ιερό του Απόλλωνος Υπερτελεάτα

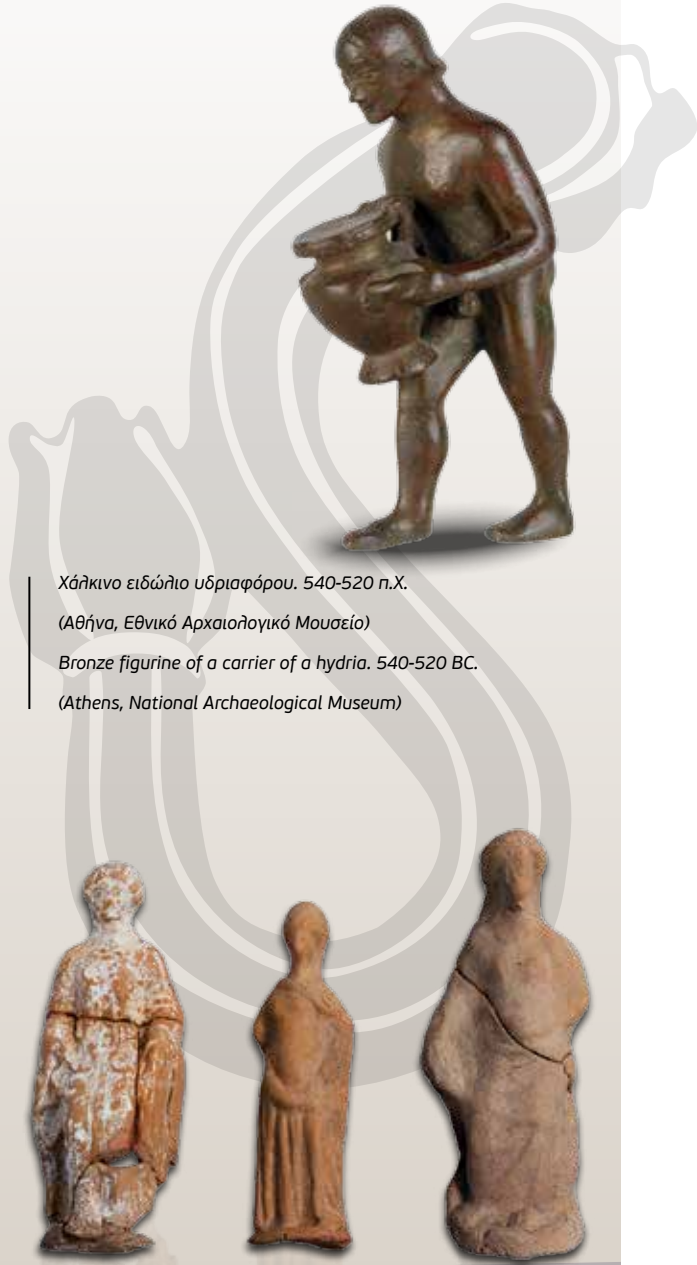
Υπάρχει στον τόπο αυτό και ένα ιερό του Ασκληπιού που απέχει περίπου πενήντα στάδια² από τον Ασωπό. Το μέρος όπου είναι το ασκληπιείο το λένε Υπερτελέατον³

Το ιερό του Απόλλωνος Υπερτελεάτα τοποθετείται στο κέντρο της χερσονήσου, σε μία χαράδρα κοντά στο σημερινό χωριό Φοινίκι. Η μόνη αναφορά του ιερού στην αρχαία γραμματεία απαντά στον περιηγητή Πausανία, ο οποίος αναφέρει ιερό του Ασκληπιού. Οι επιγραφικές μαρτυρίες ωστόσο αποδεικνύουν ότι ο χώρος ήταν αφιερωμένος στον θεό Απόλλωνα.

Το προσωνύμιο «Υπερτελεάτας» οφείλεται κατά την άποψη ορισμένων μελετητών στη φυσική διαμόρφωση του τόπου, στο ότι το ιερό ιδρύθηκε ψηλά (υπέρ) και στην άκρη (τέλος) ενός φαραγγιού. Έχει διατυπωθεί επίσης η άποψη ότι το όνομα «Υπερτελεάτας» σχετίζεται με την ανατολή του ηλίου (αρχαίο ρήμα *υπερτέλλω*=αναφαίνομαι υπεράνω ή ανωτέρω).

Οι πρώτες ενδείξεις ότι υπήρχε αυτό το ιερό ανάγονται στις αρχές του 1884, όταν στην αγορά των Αθηνών εμφανίστηκαν διάφορα αρχαία αντικείμενα, κυρίως χάλκινα. Αυτά προέρχονταν από το Φοινίκι Λακωνίας και ανάμεσά τους βρίσκονταν ενεπίγραφα αφιερώματα με το όνομα του θεού Απόλλωνος. Αν και η πρώτη ανασκαφική έρευνα του 1885 δεν απέδωσε κατά τον ανασκαφέα παρά πενιχρά αποτελέσματα, ωστόσο το 1969, στη διάρκεια μικρής έκτασης σωστικής ανασκαφής, ήλθαν στο φως λίγα αρχιτεκτονικά λείψανα (τα θεμέλια ενός επιμήκους οικοδομήματος και μίας τετράγωνης κατασκευής) και ευρήματα που αποδόθηκαν στο ιερό του Απόλλωνος Υπερτελεάτα.

Η λατρεία στον χώρο του ιερού του Απόλλωνος φαίνεται ότι ήταν οργανωμένη από την αρχαϊκή εποχή (6ος αι. π.Χ.), περίοδο κατά την οποία το ιερό γνώρισε μεγάλη άνθηση. Η ακμή του συνεχίστηκε στους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους, όταν αποτέλεσε το ένα από τα δύο θρησκευτικά κέντρα του Κοινού των Λακεδαιμονίων, και αργότερα των Ελευθερολακώνων. Το δεύτερο θρησκευτικό κέντρο του Κοινού ήταν το ιερό του Ποσειδώνος στο Ταΐναρο.

Χάλκινο ειδώλιο υδριαφόρου. 540-520 π.Χ.
(Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο)
Bronze figurine of a carrier of a hydria. 540-520 BC.
(Athens, National Archaeological Museum)

2 Το στάδιον, αρχαία μονάδα μέτρησης μήκους, ισούται με 185μ. περίπου.
3 Τα αποσπάσματα προέρχονται από το έργο του Πausανία «Ελλάδος Περιήγησις» και είναι σε απόδοση Ν. Παπαχατζή.

Sanctuary of Apollo Hyperteleatas

There is also in this land a sanctuary of Asklepios, about fifty stades² from Asopos; the place where the asclepieion is they name Hyperteleton³

The sanctuary of Apollo Hyperteleatas is located in the center of the Malea peninsula, in a ravine near the modern village of Phoiniki. The only reference to the sanctuary in ancient Greek literature seems to be that of the ancient traveller Pausanias, who mentioned that the sanctuary was dedicated to Asklepios. However, epigraphical evidence proves that the sanctuary was dedicated to the god Apollo.

Some scholars believe that the name “Hyperteleatas” results from the natural terrain of the land on which the sanctuary was established; high up (*hyper*); and at the edge (*telos*) of the ravine. It has also been suggested that the name “Hyperteleatas” derives from the sunrise (the ancient Greek verb *hypertelloo* means “to appear above”).

The first indications that such a sanctuary existed date back to the beginning of 1884, when various ancient objects, mostly bronze ones, made their way into the Athens market. They had originated in Phoiniki, Laconia, and included inscribed votives bearing the name of the god Apollo. The results of the first excavation, that was conducted in 1885, slightly disappointed the excavator. However, in 1969, during a brief spell of rescue excavation, a few architectural ruins (foundations of a long building and of a square structure), together with some finds, came to light and were attributed to the sanctuary of Apollo Hyperteleatas.

Worship at the site of the sanctuary of Apollo seems to have been organized as early as the Archaic period (6th century BC), when the sanctuary was in its heyday. Its flourishing continued well into Hellenistic and Roman times, when it became one of the two religious hubs of the League of the Lacedaemonians and then that of the League of the Free Laconians. The League’s second religious hub was the sanctuary of Poseidon at Tainaron.

2 The stade, an ancient unit of measurement, equals approx. 185m.
3 Pausanias’ *Description of Greece*. Modern Greek text by N. Papachatzis.

Πήλινα κτερίσματα τάφου.
Ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι
Clay grave offerings.
Hellenistic and Roman times

Ασωπός

Από τις παραθαλάσσιες πόλεις, ο Ασωπός απέχει από τις Ακρίες εξήντα στάδια

Η αρχαία πόλη της Ασωπού τοποθετείται με βεβαιότητα στη σημερινή Πλύτρα, στη δυτική ακτή της χερσονήσου του Μαλέα. Η ύπαρξη της πόλης διαπιστώνεται από επιγραφικά στοιχεία και ανασκαφικά ευρήματα από την ύστερη ελληνιστική εποχή. Ιδρύθηκε πιθανότατα μετά από τη συγκέντρωση των κατοίκων των γύρω οικισμών σε μία νέα ευλímενη θέση.

Αποτέλεσε μέλος αρχικά του Κοινού των Λακεδαιμονίων και αργότερα των Ελευθερολακώνων. Η πόλη αναπτύχθηκε στα ρωμαϊκά χρόνια και εξελίχθηκε σε σημαντικό λιμάνι που διατηρούσε εμπορικές επαφές με πολλά κέντρα της Μεσογείου, ενώ έκοψε και δικό της νόμισμα. Επιγραφικές μαρτυρίες καθώς και αρχιτεκτονικοί τύποι, κυρίως ταφικών κτισμάτων, υποδηλώνουν την ύπαρξη μίας σημαντικής κοινότητας Ρωμαίων στην πόλη της Ασωπού.

Η ακμή της συνεχίστηκε στους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους, ενώ κατά την ίδια περίοδο υπήρξε σημαντικός σταθμός του αυτοκρατορικού οδικού δικτύου, όπως δείχνει η επισήμανσή της στην *Tabula Peutingeriana*⁴. Κατά τον 4ο αι. μ.Χ. η πόλη αποτελούσε έδρα επισκοπής, ενώ η αναφορά της ως «Ασώπολις» στον Συνέκδημο του Ιεροκλέους του 6ου αι. μ.Χ.⁵ πιστοποιεί την ύπαρξή της στους πρώιμους βυζαντινούς χρόνους.

Σήμερα, μεγάλο μέρος της αρχαίας πόλης είναι καταβυθισμένο. Μέσα στη θάλασσα διακρίνονται κατάλοιπα κτηρίων και αρχιτεκτονικά μέλη, ενώ στην παραλία σώζονται λείψανα οικοδομημάτων, λουτρά με ψηφιδωτά δάπεδα και ταφικά κτίσματα. Στην ενδοχώρα εντοπίζονται ταφικά μνημεία, αρχαίο λατομείο με ανάγλυφη παράσταση του Ηρακλέους, καθώς και τμήματα αρχαίων αμαξήλατων δρόμων, μέρος του αυτοκρατορικού οδικού δικτύου.

4 *Tabula Peutingeriana*: μεσαιωνικός χάρτης, που αντανakλά τους δρόμους και σταθμούς του αυτοκρατορικού ταχυδρομείου κατά τον 4ο αι. μ.Χ.

5 Συνέκδημος του Ιεροκλέους: κατάλογος, στον οποίον απαριθμούνται οι επαρχίες και οι πόλεις της βυζαντινής αυτοκρατορίας του 6ου αι. μ.Χ.

Γυάλινα μυροδοχεία, από τάφο.
Ρωμαϊκοί χρόνοι
Glass perfume bottles, from a grave.
Roman times

Αναθηματική επιγραφή. 1ος-2ος αι. μ.Χ.
Votive inscription. 1st-2nd c. AD.

Asopos

As to coastal cities, there is the city of Asopos which lies sixty stades away from Akriai

The ancient city of Asopos lays at the location of modern Plytra, on the western shore of the Malea peninsula. The existence of the city is proved by inscriptions and archaeological finds, dating back to the Late Hellenistic times. It was probably established when the inhabitants of the nearby settlements gathered together in a new location with a natural harbour.

It was initially a member of the League of the Lacedaemonians and, later, a member of the League of the Free Laconians. In Roman times, the city developed and became an important port which maintained trade contacts with many Mediterranean centers and it even minted its own coin. Various inscriptions and architectural styles, especially those of burial structures, indicate the existence of a thriving community of Roman citizens at the city of Asopos.

The city continued flourishing into the Late Roman Era. During that same period, it also served as an important station on Rome's imperial road network, as indicated by the relevant reference in the *Tabula Peutingeriana*⁴. In the 4th century AD, Asopos was the seat of a bishopric. The citation of the city as “*Asopolis*” in the *Synecdemus* of Hierokles (6th century AD)⁵ certifies its existence in Early Byzantine times.

Nowadays, a large part of the ancient city of Asopos is preserved underwater. Ruins of buildings and architectural members are visible in the sea, while architectural remains, baths with mosaic floors and burial structures are visible on the beach. Further inland, there are burial monuments, an ancient quarry with a relief depiction of Herakles and segments of ancient roadways, part of the Roman Empire's road network.

4 *Tabula Peutingeriana* [The Peutinger Map]: an illustrated, medieval road map showing the road network and stops that the Roman Imperial postal service traveled in the 4th century AD.

5 *Synecdemus* of Hierokles: a list of the administrative divisions and the cities of the Byzantine Empire in the 6th century AD.

Άγιος Γεώργιος

Στη δυτική πλευρά της πεδιάδας των Βοιών, στο σημερινό χωριό του Αγίου Γεωργίου και στην ευρύτερη περιοχή του, εντοπίζονται αρχαιότητες που υποδηλώνουν τη διαχρονική κατοίκηση του χώρου, από τους προϊστορικούς έως τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους.

Θαλαμοειδείς τάφοι, μεμονωμένοι ή σε συστάδες, αποδεικνύουν την ανθρώπινη παρουσία κατά τη μυκηναϊκή εποχή (δεύτερο μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ.), ενώ οι πρώτες ενδείξεις κατοίκησης ανάγονται στην πρωτοελλαδική περίοδο (3η χιλιετία π.Χ.).

Στην κλασική εποχή χρονολογείται περίβολος αρχαίου οχυρού που βρέθηκε στη θέση Γεραντώνια και θεωρείται ότι ιδρύθηκε από τους Σπαρτιάτες για τον έλεγχο και την προστασία των μεταλλείων της περιοχής των Βοιών. Πλησίον αυτού έχει εντοπισθεί συστάδα τάφων που χρονολογούνται από τους αρχαϊκούς έως τους ελληνιστικούς χρόνους.

Στη θέση Γεραντώνια τοποθετείται και η αρχαία πόλη Αφροδισιάς ή Αφροδισία, η οποία, κατά τον μύθο, ιδρύθηκε από τον Αινεία, γιό της Αφροδίτης, και αποτέλεσε μία από τις τρεις πόλεις που οι κάτοικοί της συνοικίσθηκαν στις Βοιές. Ο εντοπισμός επιφανειακών ευρημάτων στον ευρύτερο χώρο ενισχύει την άποψη για την ύπαρξη ενός σημαντικού αρχαίου οικισμού στην περιοχή.

Επιφανειακά ευρήματα (αρχιτεκτονικά μέλη, κεραμική) υποδηλώνουν επίσης, ότι η κατοίκηση στην περιοχή του Αγίου Γεωργίου συνεχίστηκε και κατά τους ρωμαϊκούς και ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους.

Ευρήματα από την περιοχή
του Αγίου Γεωργίου
Surface finds from the area
of Aghios Georgios

Aghios Georgios

On the western side of the plain of Voiai, in the location of the modern village of Aghios Georgios and its surrounding area, there are ancient ruins which indicate that the area was steadily inhabited from Prehistoric to Late Roman times.

The chamber tombs found in the area (isolated or in clusters) prove the human presence during the Mycenaean Era (second half of the 2nd millennium BC), while the first indications of habitation date back to the Early Helladic period (3rd millennium BC).

An ancient fortified enclosure found at the position Gerantonía, dating back to Classical times, is considered to have been established by the Spartans, in order to monitor and protect the mines in the area of Voiai. A cluster of tombs has been revealed nearby, dating from the Archaic to Hellenistic times.

The ancient city of Aphrodisias, or Aphrodisia, is also thought to have been located in the position Gerantonía. According to myth, Aphrodisias was founded by Aeneas, son of Aphrodite, and was one of the three cities whose inhabitants grouped together in Voiai. The presence of surface finds in the wider area corroborates that an important ancient settlement once existed there.

Surface finds (architectural members, pottery) also lead to the conclusion that habitation in the area of Aghios Georgios continued during Roman and Late Roman times.

Είσοδος θαλαμοειδούς τάφου
στην παραλία των Βιγκλαφίων
Entrance of a chamber tomb
found on the shore of Viglaphia

Χάλκινο ειδώλιο.
17ος-15ος αι. π.Χ.
Bronze figurine.
17th-15th c. BC.

Παυλοπέτρι

Στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ της Ελαφονήσου και της ακτής της Πούντας Βιγκλαφίων βρίσκεται το Παυλοπέτρι, ένας αρχαίος βυθισμένος οικισμός, που πήρε το όνομά του από την κοντινή νησίδα. Έρευνες έδειξαν ότι ο οικισμός καταποντίστηκε σταδιακά, μετά από αλληπάλληλους μικρούς σεισμούς.

Τα λείψανά του διακρίνονται σε μικρό βάθος από την επιφάνεια της θάλασσας και καλύπτουν μία έκταση πολλών στρεμμάτων. Έχουν εντοπισθεί και χαρτογραφηθεί συγκροτήματα κτηρίων, αυλές και δρόμοι, ενώ ανάμεσα στα κτήρια έχουν αποκαλυφθεί κιβωτιόσχημοι και δύο θαλαμοειδείς τάφοι.

Τα ευρήματα μαρτυρούν την κατοίκηση του χώρου σε όλη τη διάρκεια της Εποχής του Χαλκού (3η και 2η χιλιετία π.Χ.), ενώ πιστοποιούν την ανάπτυξη στενών εμπορικών και πολιτισμικών επαφών με τα νησιά του Αιγαίου, την Κρήτη, τα Κύθηρα καθώς και με την ηπειρωτική Ελλάδα.

Το μέγεθος του Παυλοπετρίου, η θέση του πάνω στους εμπορικούς δρόμους της Μεσογείου, αλλά και τα ευρήματα, δηλώνουν την ύπαρξη ενός σημαντικού παράκτιου οικισμού της προϊστορικής εποχής.

Ίχνη του εντοπίστηκαν και στη νησίδα του Παυλοπετρίου, ενώ στην παραλία των Βιγκλαφίων, στα βόρεια του καταποντισμένου οικισμού, εκτείνεται νεκροταφείο θαλαμοειδών τάφων, λαξευμένων στον βράχο της ακτής, το οποίο ανήκε στον προϊστορικό οικισμό.

Τοίχοι των ρωμαϊκών ή βυζαντινών χρόνων καθώς και κεραμική του 6ου και 7ου αι. μ.Χ., που έχουν εντοπισθεί επάνω στη νησίδα του Παυλοπετρίου, μαρτυρούν κατοίκηση στην περιοχή και κατά τους ύστερους χρόνους.

Pavlopetri

Pavlopetri lies sunken in the maritime area between Elaphonisos and the shore of Pounta in Viglaphia. Named after the nearby small rocky islet, Pavlopetri is an ancient underwater settlement. Scientific research indicated that the settlement sank gradually, due to small, consecutive earthquakes.

The ruins of Pavlopetri can be detected underwater at a small depth and cover a considerable expanse of land. Building complexes, yards and streets have been found and mapped. Additionally, cist graves and two chamber tombs have been revealed positioned in-between buildings.

Archaeological finds indicate habitation at Pavlopetri throughout the Bronze Age (3rd and 2nd millennia BC). They also attest to the development of close commercial and cultural connections with the Aegean islands, Crete, Kythera, and mainland Greece.

The size of Pavlopetri and its key position on the Mediterranean trade routes, together with the archaeological finds, indicate the existence of an important coastal settlement of Prehistoric times.

Traces of that settlement have also come to light on the rock islet of Pavlopetri, while, on the shore of Viglaphia, to the north of the sunken settlement, there is an extensive cemetery of chamber tombs cut into the rock of the shore, that served the needs of the prehistoric settlement.

Walls dating to Roman or Byzantine times and pottery of the 6th and 7th centuries AD, that have been found on the rock islet, indicate that the area of Pavlopetri continued to be inhabited in later periods.

Όνου γνάθος

Ένα ακρωτήριο που υψώνεται στη θάλασσα απέχει από τον Ασωπό διακόσια στάδια· το όνομά του είναι Όνου γνάθος

Στο σημερινό νησί της Ελαφονήσου τοποθετείται η αρχαία θέση Όνου γνάθος (σιαγώνα γαϊδουριού), την οποία ο περιηγητής Πausanίας αναφέρει ως «ἄκρα» (III, 22,10), ενώ ο αρχαίος γεωγράφος Στράβων την χαρακτηρίζει «ταπεινήν χερρόνησον» (Γεωγραφικά, VIII, 5.1).

Η αρχαία κατοίκηση στην Ελαφόνησο, όπως μαρτυρούν τα επιφανειακά ευρήματα, ξεκινά από την πρωτοελλαδική περίοδο και φθάνει έως τους ύστερους ρωμαϊκούς-πρώιμους βυζαντινούς χρόνους. Ενδιαφέρον εύρημα αποτελούν τα τμήματα της αρχαίας αμαξιτής οδού που εντοπίζονται στη δυτική πλευρά του νησιού.

Ο αρχαίος περιηγητής αναφέρει επίσης ότι στην Όνου γνάθο υπήρχε ιερό της Αθηνάς, που δεν είχε ούτε άγαλμα ούτε στέγη, το οποίο θεωρείται ότι βρισκόταν στη θέση Παναγίτσα.

Στην αρχαιότητα η Ελαφόνησος ήταν ενωμένη με τη στεριά. Μέχρι τον 17ο αι. μ.Χ. συνδεόταν με την απέναντι ακτή με στενό ισθμό, ώσπου η ενδιάμεση λωρίδα γης κατακλύστηκε από νερά και δημιουργήθηκε το νησί.

Παρατηρώντας κανείς τη γεωμορφολογία της περιοχής καθώς και τα αρχαιολογικά ευρήματα, διαπιστώνει ότι η Ελαφόνησος ανήκε σε κοινό φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον με τον κοντινό βυθισμένο οικισμό στο Παυλοπέτρι.

Onou gnathos

A cape which rises above the sea, it is two hundred stades away from Asopos and is called Onou gnathos

The ancient site of Onou gnathos (jaw of an ass), an area to which the traveller Pausanias referred as the “edge” (III, 22,10), which means cape, is located on the island of Elaphonisos. The ancient geographer Strabo described the area as a “humble peninsula” (Geographica, VIII, 5.1).

The archaeological surface finds indicate that ancient habitation on Elaphonisos began during the Early Helladic period and continued well into the Late Roman-Early Byzantine times. A note-worthy find is an ancient roadway, whose parts are still extant on the west side of the island.

The ancient traveller Pausanias mentioned that in the area of Onou gnathos there was a sanctuary dedicated to Athena which, however, contained no statue and had no roof. The location of the sanctuary is thought to have been at the modern position of Panagitsa.

In antiquity, Elaphonisos was joined to the mainland. Up until the 17th century AD, the location was still linked to the opposite coast via a narrow isthmus. At some point during that time, the strip of land was flooded by the sea and the island was formed.

Both the geomorphology of the area and archaeological finds lead to the conclusion that Elaphonisos shared a natural and cultural environment with the sunken settlement of Pavlopetri nearby.

Βοιαί

Μετά το ακρωτήριο, εισέχει στη στεριά ο λεγόμενος Βοιατικός κόλπος, και στο μυχό του κόλπου είναι η πόλη Βοιαί

Η αρχαία πόλη των Βοιών τοποθετείται στη σημερινή Νεάπολη. Σύμφωνα με την παράδοση, οικιστής της πόλης ήταν ο Ηρακλείδης Βοιός, ο οποίος συγκέντρωσε σε αυτήν κατοίκους από τρεις άλλες πόλεις, την Ήτιν, την Αφροδισιάδα και τη Σίδα. Η θέση των πόλεων αυτών δεν έχει εντοπισθεί με βεβαιότητα. Η Ήτις, σύμφωνα με τον Πausanία, δεν απείχε πολύ από την πόλη των Βοιών. Για την Αφροδισιάδα έχει διατυπωθεί η άποψη ότι βρισκόταν στη θέση Γεραντώνια Αγίου Γεωργίου, ενώ η τρίτη πόλη, η Σίδα, τοποθετείται από ορισμένους μελετητές στην ανατολική ακτή της χερσονήσου του Μαλέα.

Η κατοίκηση στην περιοχή των Βοιών, όπως μαρτυρούν τα επιφανειακά αρχαιολογικά ευρήματα, ξεκίνησε από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3η χιλιετία π.Χ.) και συνεχίστηκε στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού (δεύτερο μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ.).

Στην κλασική εποχή η πόλη των Βοιών αποτελούσε σημαντική περιοικίδα πόλη του σπαρτιατικού κράτους, λόγω του πλούσιου υπεδάφους της σε κοιτάσματα σιδήρου, απαραίτητη πρώτη ύλη για τον οπλισμό των Σπαρτιατών. Η σημασία της πόλης για τη Σπάρτη συμπεραίνεται μέσα από τις ιστορικές πηγές, κυρίως αυτές που περιγράφουν τη διαμάχη μεταξύ Λακεδαιμονίων και Αθηναίων.

Η πόλη των Βοιών άρχισε να αναπτύσσεται ιδιαίτερα κατά την ελληνιστική εποχή, και ανήκε αρχικά στο Κοινό των Λακεδαιμονίων και αργότερα των Ελευθερολακώνων. Στα ρωμαϊκά και υστερο-ρωμαϊκά χρόνια υπήρξε σημαντικό λιμάνι, με αξιόλογη παροικία Ρωμαίων πολιτών. Αποτελούσε τον τελευταίο σταθμό στην ξηρά του αυτοκρατορικού οδικού δικτύου που συνέδεε τη Σπάρτη με τα Κύθηρα, καθώς και τον τελευταίο σταθμό πριν τον παράπλου του ακρωτηρίου του Μαλέα. Είχε πολυτελείς οικίες, ναούς και λουτρά, και έκοψε δικό της νόμισμα. Ο Πausanίας αναφέρει ότι στην πόλη υπήρχαν ναοί του Απόλλωνος και του Ασκληπιού, καθώς και του Σαράπιδος και της Ίσιδος.

Η πόλη συνέχισε να ακμάζει στους ύστερους ρωμαϊκούς - πρώιμους βυζαντινούς χρόνους, ενώ υπήρξε έδρα μίας από τις εννέα επισκοπές της Πελοποννήσου.

Άγαλμα καθήμενης ανδρικής μορφής

Statue of seated male figure

Άγαλμα ιματιοφόρου

και αγαλμάτιο Αφροδίτης

Statue of a man bearing himation

and statuette of Aphrodite

Voiai (Boeae)

Right after the cape, there is a bay which runs inland. It is known as the Bay of Voiai and the city of Voiai lies in its nook

The ancient city of Voiai is situated at the site of modern Neapolis. According to the legend, the city was founded by the Heraclid Voios, who gathered at the site of Voiai the inhabitants of the settlements of Etis, Aphrodisias, and Side. As to the exact location of those three cities, it has yet to be ascertained. According to Pausanias, Etis was quite close to the city of Voiai. Research places Aphrodisias at the position Gerantonía in Aghios Georgios. Side, the third settlement, is thought to have been located on the eastern shore of the Malea peninsula.

As testified by the archaeological surface finds, habitation in the area of Voiai began in the Early Bronze Age (3rd millennium BC) and continued until the Late Bronze Age (second half of the 2nd millennium BC).

In Classical times, the city of Voiai was an important *perioikida* city of the Spartan city-state, as it was rich in deposits of iron, a raw material indispensable to Spartan weaponry. The city's significance is also concluded by ancient sources referring to the conflict between the Lacedaemonians and the Athenians.

The city of Voiai began developing especially in the Hellenistic period. It was initially a member of the League of the Lacedaemonians and, later, a member of the League of the Free Laconians. In Roman and Late Roman times, Voiai developed into an important port and had a robust community of Roman citizens. It was the last stop on the Roman imperial road network which linked Sparta to Kythera, as well as the last station before circumnavigating the Cape Malea. It had luxurious houses, temples and public baths, and minted its own coin. Pausanias mentioned temples dedicated to Apollo and Asklepios, as well as to Sarapis and Isis.

The city continued flourishing in the Late Roman-Early Byzantine times and was also the seat of one of the nine dioceses of the Peloponnese.

Κύθηρα

Τα Κύθηρα είναι αντίκρυ στις Βοιές

Το νησί των Κυθήρων, επάνω στους θαλάσσιους δρόμους επικοινωνίας, υπήρξε ανέκαθεν σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών. Κλείνει από νότια τον Βοιατικό κόλπο και αποτέλεσε από την αρχαιότητα τη γέφυρα ανάμεσα στη Λακωνία και την Κρήτη.

Οι πρώτες ενδείξεις ανθρώπινης παρουσίας στο νησί ανάγονται στη Νεολιθική περίοδο (6η χιλιετία π.Χ.), ενώ κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3η χιλιετία π.Χ.) παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού και του αριθμού των οικισμών. Στο πρώτο μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ., όπως πιστοποιείται από τα αρχαιολογικά ευρήματα, τα Κύθηρα αποτέλεσαν βάση των Μινωιτών, τους οποίους διαδέχθηκαν αργότερα οι Μυκηναίοι.

Κατά τον 8ο και 7ο αι. π.Χ. τα Κύθηρα πιθανότατα ανήκαν στην επικράτεια των Αργείων. Μετά την κυριαρχία των Σπαρτιατών στην περιοχή, δηλαδή από τα μέσα του 6ου αι. π.Χ., το νησί εντάχθηκε στο σπαρτιατικό κράτος.

Μετά τη ναυμαχία του Ακτίου, το 31 π.Χ., ο Αύγουστος παραχώρησε τα Κύθηρα στον Σπαρτιάτη Γάϊο Ιούλιο Ευρυκλή, ως προσωπική περιουσία, για να τον ευχαριστήσει για τη βοήθεια που του πρόσφερε στη ναυμαχία.

Kythera

Kythera lies opposite Voiai

The island of Kythera, as it lies on the sea routes, was always a crossroad of people and cultures. It shuts the Gulf of Voiai to the south, and it served as a “bridge” between Laconia and Crete since ancient times.

The first indications of human presence on the island date to the Neolithic period (6th millennium BC), while, during the Early Bronze Age (3rd millennium BC), an increase in population and the number of settlements is observed. As indicated by archaeological evidence, in the first half of the 2nd millennium BC, the island of Kythera served as a base of the Minoans, and then of the Mycenaeans.

During the 8th and 7th centuries BC, Kythera was probably under the rule of Argos. In mid-6th century BC, once the Spartans had prevailed in the area, the island became part of the Spartan city-state.

After the naval battle of Actium (31 BC), Augustus ceded Kythera to the Spartan Gaius Iulius Eurycles as a private property, to thank him for his contribution to the naval battle of Actium.

Άκρα της Μαλέας

Πλέοντας κανείς με αφετηρία τις Βοιές στην υπό το ακρωτήριο της Μαλέας θάλασσα, συναντά λιμάνι ονομαζόμενο Νύμφαιον,... Αφού παρακάμψει κανείς το ακρωτήριο της Μαλέας και προχωρήσει εκατό στάδια, συναντά ένα μέρος παραθαλάσσιο, στα σύνορα των Βοιών, που είναι ιερό του Απόλλωνα και ονομάζεται Επιδήλιον

Τόπος εξαιρετικής και άγριας ομορφιάς, το ακρωτήριο του Μαλέα ήταν ανέκαθεν ο φόβος και ο τρόμος των ναυτικών, καθώς στο πέρασμά του συναντούσαν δυνατούς ανέμους και θαλασσοταραχές που απειλούσαν συχνά τη ζωή τους.

«Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε»: «Σαν αποφασίσσεις να περάσεις τον Μαλέα, ξέχασε πως έχεις οικογένεια» αναφέρει ο αρχαίος γεωγράφος Στράβων (VIII, 6.20).

Ταξιδεύοντας με πλοίο από την πόλη των Βοιών, και πριν φτάσει στο ακρωτήριο, ο Πausανίας αναφέρει το λιμάνι του Νυμφαίου, το οποίο τοποθετείται πιθανώς στον όρμο του σημερινού Κλεφταύλακου. Τα επιφανειακά ευρήματα της περιοχής (αρχιτεκτονικά λείψανα, κεραμεική, οψιανός) υποδηλώνουν διαχρονική κατοίκηση από τους προϊστορικούς έως τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους.

Μετά τον παράπλου του ακρωτηρίου, στην ανατολική ακτή της χερσονήσου του Μαλέα, συναντούσε κανείς το ιερό του Απόλλωνος, γνωστό ως «Επιδήλιον», το οποίο αποτελούσε το όριο της επικράτειας μεταξύ Επιδαυρίων και Βοιατών. Το ιερό ιδρύθηκε στο σημείο όπου ξεβράστηκε το ξόανο του θεού μετά τη λεηλασία της Δήλου στη διάρκεια του Α΄ Μιθριδατικού πολέμου, το 88 π.Χ. Ορισμένοι μελετητές τοποθετούν το ιερό στο ακρωτήριο Καμήλι. Άλλοι το αναζητούν στην περιοχή που ορίζεται στα νότια από τον οικισμό του Αγίου Φωκά και στα βόρεια από την παραλία του Ψηφιά.

Cape Malea

On the voyage from Voiai towards the tip of Malea, you come upon a harbour called Nymphaeon[...] After doubling the Cape Malea and, at a distance of a hundred stades as you follow the coast, you arrive at a place, within the Voiai borders, which is sacred to Apollo and is called Epidelion

A land of exceptional and savage beauty, Cape Malea has always terrified sailors, as sailing around it meant encountering strong winds and a turbulent sea, which often endangered their lives.

«Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε»: “When you decide to sail Malea, forget that you’ve ever had a family” is characteristically mentioned by the ancient geographer Strabo (VIII, 6.20).

Pausanias, leaving Voiai by ship and before reaching the cape, speaks of the port of Nymphaeon, whose position must have been at the cove of modern Kleftavlakο. At that site, surface finds (architectural ruins, pottery and obsidian) indicate a continuous habitation of the area from Prehistoric to Early Christian times.

Right after the cape, on the Malea peninsula’s eastern shore, travellers would see the shrine of Apollo known as “Epidelion”, that served as the border between the districts of Epidauros and Voiai. The shrine was erected at the spot where the sea had washed up a wooden statue of Apollo after the looting of Delos (88 BC), during the First Mithridatic War. Some scholars place the shrine on Cape Kamili, while others suggest that it was situated in the area defined by the village of Aghios Phokas to the south and by the beach of Psiphias to the north.

Προϊστορική κατοίκηση

Τα πρώτα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην ανατολική ακτή της χερσονήσου του Μαλέα ανάγονται στην Παλαιολιθική εποχή και έχουν διασωθεί στο σπήλαιο Ανάβαλος (30.000-20.000 π.Χ.).

Αρκετές χιλιάδες χρόνια αργότερα, κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3η χιλιετία π.Χ.), παρατηρείται πυκνή κατοίκηση στην περιοχή, όπως υποδεικνύουν τα ευρήματα των επιφανειακών ερευνών. Αρχιτεκτονικά λείψανα, κεραμική και τεμάχια οψιανού (του σκληρού ηφαιστειογενούς πετρώματος από τη Μήλο που χρησίμευε για την κατασκευή εργαλείων) που έχουν εντοπισθεί σε μικρούς απάνεμους όρμους, σε εύφορες πεδιάδες αλλά και σε οροπέδια, πιστοποιούν την ύπαρξη ενός πυκνού δικτύου οικισμών και εγκαταστάσεων, όπου οι άνθρωποι ασχολούνταν με τη γεωργία, τη ναυτιλία και το εμπόριο.

Κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, ή Μυκηναϊκή εποχή, (δεύτερο μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ.) η περιοχή γνώρισε μεγάλη ακμή, όπως υποδηλώνουν οι τάφοι που έχουν ερευνηθεί στην Αγγελώνα, στη Συκέα και στις θέσεις της Αγίας Τριάδας, της Βαμβακιάς και του Παλαιοκάστρου της περιοχής του Αγίου Ιωάννη Μονεμβασίας. Τα νεκροταφεία των θέσεων αυτών και τα κτερίσματα των τάφων πιστοποιούν την ύπαρξη σημαντικών μυκηναϊκών οικισμών με μεγάλη διάρκεια ζωής.

Ένας τέτοιος σημαντικός οικισμός φαίνεται ότι υπήρχε στην περιοχή του Αγίου Ιωάννη Μονεμβασίας, πιθανώς στη θέση της αρχαίας ακρόπολης της Επιδάουρου Λιμηράς, κοντά στην ακτή. Η μακρά χρήση των τάφων (16ος-11ος αι. π.Χ.), ακόμα και μετά την εγκατάλειψη πολλών μυκηναϊκών κέντρων στην υπόλοιπη Ελλάδα και στη Λακωνία, φανερώνει την εξαιρετική σημασία του οικισμού που, λόγω της κομβικής θέσης του, είχε διαρκή επικοινωνία με τον υπόλοιπο μυκηναϊκό κόσμο (Αργολίδα, Κρήτη, νησιά του Αιγαίου).

Οι τάφοι επίσης της Συκέας και της Αγγελώνας καταδεικνύουν την ύπαρξη μυκηναϊκών οικισμών και εγκαταστάσεων στην ενδοχώρα, ενώ τα πλούσια κτερίσματά τους αντανακλούν μία ευημερούσα και οργανωμένη κοινωνία.

Prehistoric habitation

The first traces of human presence on the eastern shore of the Malea peninsula date back to the Paleolithic Age and are preserved in the cave of Anavalos (30,000-20,000 BC).

Surface finds prove dense habitation of the area during the Early Bronze Age (3rd millennium BC). Architectural remains, pottery and obsidian (the volcanic stone from the island of Melos employed in the making of tools), which have been found in small, sheltered coves, in fertile plains as well as in plateaus, indicate the existence of a network of settlements and human facilities. All these finds also prove that the area's inhabitants were engaged in farming, seafaring and trade.

During the Late Bronze Age, or Mycenaean period, (second half of the 2nd millennium BC), the area rose to prominence as indicated by the tombs revealed and excavated in Angelona, Sykea and in the locations of Aghia Triada, Vamvakia and Palaiokastros in the area of Aghios Ioannis of Monemvasia. The cemeteries found at those locations, together with the grave offerings, testify to the existence of thriving Mycenaean settlements which remained inhabited for a long period of time.

One such prominent settlement seems to have existed in the area of Aghios Ioannis of Monemvasia, possibly at the site of the ancient acropolis of Epidauros Limera, near the coast. The fact that the burial sites were used for a long period of time (16th to 11th centuries BC), even after many Mycenaean centers had been abandoned in Laconia and the rest of Greece, proves the great importance of the settlement. Due to its key position, it maintained continuous communication with the rest of the Mycenaean world (Argolis, Crete, Aegean islands).

The tombs of Sykea and Angelona also point to the existence of other Mycenaean settlements and facilities inland, while the wealth of the grave goods reflects the presence of a thriving and organized community.

Κτερίσματα από το μυκηναϊκό
νεκροταφείο της Συκέας
Grave offerings from the Mycenaean
cemetery in Sykea

Επίδαυρος Λιμηρά

Με τις Βοιές συνορεύει η Επίδαυρος Λιμηρά

Στην ανατολική ακτή του Μαλέα, στα βόρεια της σημερινής Μονεμβασίας, βρίσκεται η αρχαία πόλη της Επιδαύρου Λιμηράς με τα εντυπωσιακά τείχη της, τα οποία χρονολογούνται πιθανότατα κατά τον 4ο αι. π.Χ. ή και αργότερα.

Η παράδοση θέλει η πόλη να ιδρύεται από κατοίκους της αργολικής Επιδαύρου και από αυτούς να παίρνει το όνομά της. Το προσωνύμιο «Λιμηρά» προέρχεται, κατά μία ερμηνεία, από την ευλίμενη θέση της, και κατά άλλη από τη λέξη «λιμός», που απηχεί το άγονο έδαφός της.

Η πρωιμότερη κατοίκηση στον χώρο ανάγεται στους προϊστορικούς χρόνους, όπως δείχνουν τα ευρήματα της νεολιθικής και μυκηναϊκής εποχής.

Από τα μέσα του 6ου αι. π.Χ. η πόλη ανήκε στο σπαρτιατικό κράτος και αποτέλεσε σημαντική περιοικίδα πόλη. Η ανάπτυξη και η φήμη της κατά την κλασική εποχή επιβεβαιώνεται από επιγραφικές μαρτυρίες, ενώ η σημασία της για τη Σπάρτη διαπιστώνεται έμμεσα από τις ιστορικές πηγές.

Στους ρωμαϊκούς χρόνους ήταν μέλος του Κοινού των Ελευθερολακώνων και γνώρισε μεγάλη άνθηση, όπως υποδηλώνουν επιγραφές και μνημεία αυτής της εποχής. Σε αυτήν την περίοδο η πόλη επεκτάθηκε εκτός των τειχών και η κατοίκησή της συνεχίστηκε μέχρι τον 6ο ή τον 7ο αι. μ.Χ.

Ζάραξ

Σ’ απόσταση εκατό σταδίων από την Επίδαυρο βρίσκεται ο Ζάραξ

Στο βορειοανατολικό άκρο του όρμου του Γέρακα σώζονται τα τείχη του αρχαίου Ζάρακος, του «ευλίμενου χωρίου» του Πausανία. Σύμφωνα με τον περιηγητή, η πόλη ιδρύθηκε από τον Λακεδαιμόνιο ήρωα Ζάρηκα κατά τους προϊστορικούς χρόνους.

Ο Ζάραξ, καθώς βρισκόταν σε διεκδικούμενα από τους Αργείους και τους Σπαρτιάτες εδάφη, βρέθηκε αρκετές φορές στο επίκεντρο της διαμάχης μεταξύ των δύο αυτών πελοποννησιακών δυνάμεων για τα όρια της επικράτειάς τους.

Epidauros Limera

Epidauros Limera borders with Voiai

The ancient city of Epidauros Limera with its impressive walls is situated on the eastern shore of the Malea peninsula, to the north of modern Monemvasia. Its fortification walls possibly date back to the 4th century BC or to a later date.

According to tradition, the city’s foundation is attributed to settlers from the Epidauros of Argolis (hence the name ‘Epidauros’). As to the name “Limera”, it is attributed either to the city’s good harbour or to the word “limos” (starvation) which echoes the city’s infertile soil.

Neolithic and Mycenaean finds at the site reveal that the location had been inhabited since Prehistoric times.

Since the mid-6th century BC, the city became part of the Spartan city-state under the system of *perioikoi*. The growth and fame of the city during Classical times is testified by epigraphical evidence. As to how significant Sparta considered it, that is gleaned indirectly through the ancient sources.

During Roman times, the city was a member of the League of the Free Laconians and rose to great prominence as indicated by inscriptions and monuments of the Roman period. During that period, the city expanded outside its fortification walls with continuous habitation until the 6th or the 7th century AD.

Zarax

Zarax is situated one hundred stades from Epidauros

The fortification walls of ancient Zarax, that Pausanias calls “city of good harbour”, are located on the northeastern side of the bay of Gerakas. According to the ancient traveller, Zarax was founded in Prehistoric times by the Lacedaemonian hero Zarikas.

Zarax lays on the land that was the bone of contention between Argos and Sparta. As a result, the city often found itself on the focus of the land dispute between those two Peloponnesian powers.

Ειδώλιο Αφροδίτης από το λιμάνι του Γέρακα.
2ος αι. π.Χ. (Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο)
Figurine of Aphrodite from the port of Gerakas.
2nd c. BC. (Athens, National Archaeological Museum)

Οι οχυρώσεις της αρχαίας πόλης και της ακρόπολης, που σώζονται επιβλητικές μέχρι σήμερα, κτίστηκαν πιθανότατα κατά την ελληνιστική εποχή. Εντυπωσιακή είναι η είσοδος στο εσωτερικό της ακρόπολης, από μία πύλη που έχει τη μορφή στενού διαδρόμου και στεγαζόταν κατά τον οξυκόρυφο τρόπο. Η επιγραφή «μη παρίμεν ὦ μηι πρᾶγμα» στη δυτική πλευρά της πύλης απέτρεπε την είσοδο σε όσους δεν είχαν εργασία στον χώρο.

Η πόλη στους ρωμαϊκούς χρόνους ανήκε στο Κοινό των Ελευθερολακώνων. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Πausανία, κατά τον 2ο αι. μ.Χ. παρουσίαζε μάλλον μία εικόνα εγκατάλειψης.

Σήμερα, εντός των τειχών είναι ορατά τα λείψανα κτηρίων των ρωμαϊκών και ύστερων χρόνων, ενώ στο εσωτερικό της ακρόπολης σώζονται τα ερείπια τρίκλιτου χριστιανικού ναού.

Κύφαντα

...τα ερείπια των λεγομένων Κυφάντων κι ανάμεσα σ’ αυτά μια σπηλιά αφιερωμένη στον Ασκληπιό

Τα αρχαία Κύφαντα τοποθετούνται στο χωριό Κυπαρίσσι, κοντά στα σύνορα με την Κυνουρία. Κατά την αρχαιότητα ανήκαν άλλοτε στην επικράτεια των Αργείων και άλλοτε των Σπαρτιατών. Διέθεταν οχυρωμένη ακρόπολη, η οποία σώζεται στην κορυφή λόφου ανάμεσα στους σύγχρονους οικισμούς της Βρύσης και της Παραλίας⁶. Το τείχος της ακρόπολης, που διατηρείται σε μεγάλο ύψος, περικλείει έναν μικρό και ακατάλληλο για κατοίκηση χώρο, ο οποίος φαίνεται ότι αποτελούσε το τελευταίο καταφύγιο των κατοίκων σε περιπτώσεις επιδρομών.

Όταν ο περιηγητής επισκέφθηκε την περιοχή, ο οικισμός ήταν ερειπωμένος, και αναφέρει μόνο μία σπηλιά αφιερωμένη στον θεό Ασκληπιό. Η σπηλιά ταυτίζεται με τη σημερινή Γαϊδουρο-σπηλιά, στα δυτικά του σύγχρονου οικισμού της Βρύσης, όπου σώζονται λαξευμένες στον βράχο κοιλότητες και μικρές αναθηματικές κόγχες.

6 Το Κυπαρίσσι αποτελείται από τρεις οικισμούς: τη Βρύση, την Παραλία και τη Μητρόπολη.

The fortifications of the ancient city and of its acropolis, extant and still impressive, were probably built during Hellenistic times. Equally impressive is the entrance leading to the interior of the acropolis, through a gate formed like a narrow corridor whose roof emulated the sharp-crested style. An inscription on the west side of the gate prevented those who had nothing to do there from entering the acropolis.

During Roman times, the city was a member of the League of the Free Laconians. However, according to Pausanias, it had been partially abandoned during the 2nd century AD.

Nowadays, the ruins of Roman and later buildings are preserved inside the walls, while part of a three-aisled Christian temple is located within the acropolis.

Kyphanta

...the ruins of the so-called Kyphanta with a cave wedged among them and dedicated to Asklepios

The site of ancient Kyphanta is probably located in the position of the modern village of Kyparissi, near the borders with Kynouria. In antiquity, Kyphanta was at times under the rule of Argos and at others under the rule of Sparta.

The city had a fortified acropolis which is located on the top of a hill between the modern villages of Vryssi and Paralia⁶. The fortification wall of the acropolis, preserved in a great height, encloses a small space, unsuitable for inhabitation, which appears to have been the inhabitants' last refuge and protection against raids.

When the ancient traveller visited the area, the settlement was deserted and in ruins. Pausanias mentioned only a cave dedicated to the god Asklepios which today is known as Gaidourospilia. It is situated to the west of the modern village of Vryssi and preserves recesses carved into the rock and small votive niches.

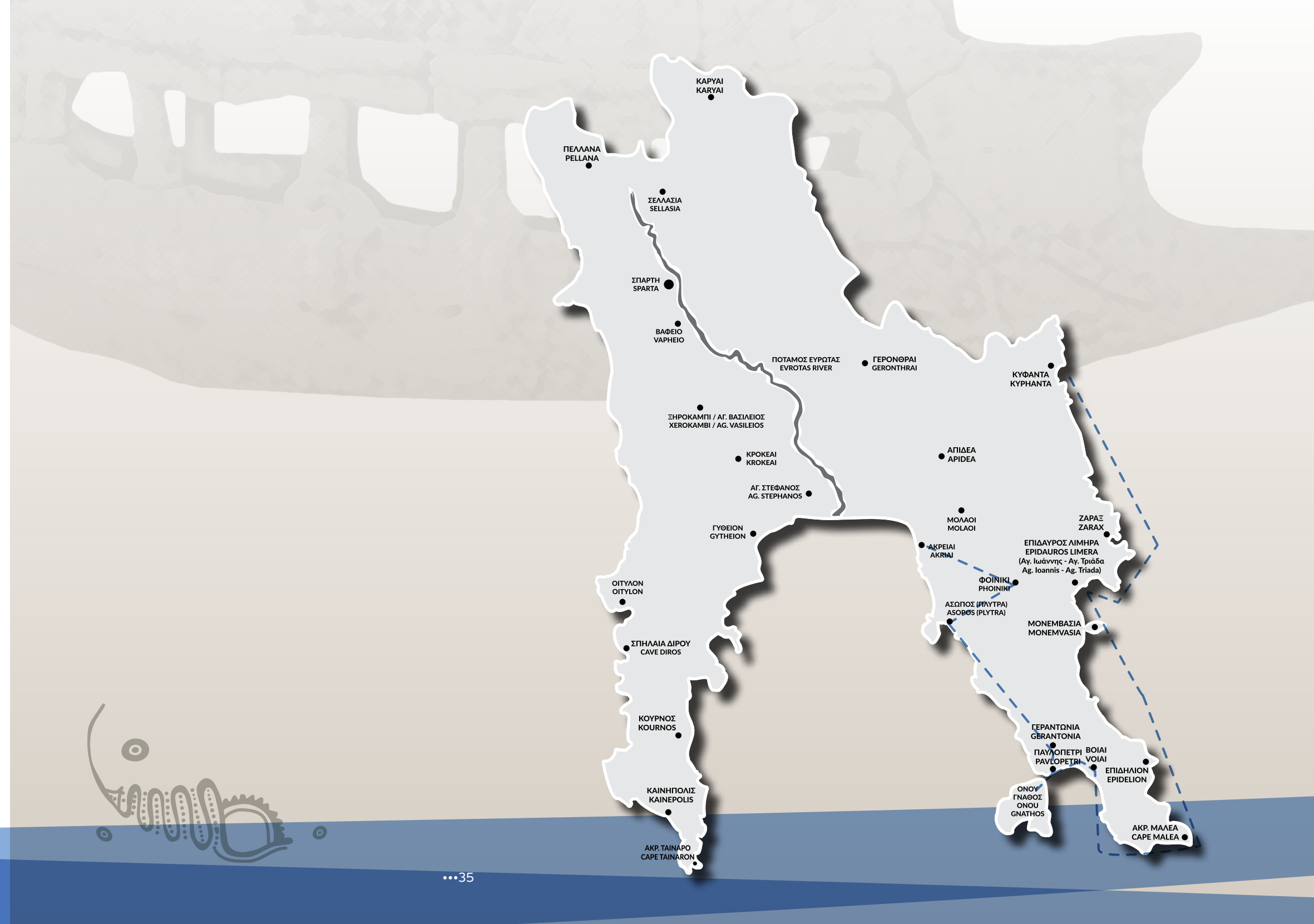
6 Kyparissi comprises three settlements: Vryssi, Paralia and Metropolis.

Λίγα λόγια για τον περιηγητή

Ο αρχαίος περιηγητής Πausανίας καταγόταν από τη Μικρά Ασία. Έζησε κατά τον 2ο αι. μ.Χ., σε μία εποχή που η Ρώμη θαύμαζε τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Το έργο του «Ελλάδος Περιήγησις» αποτελεί ένα οδοιπορικό στην Πελοπόννησο, στην Αττική και σε λίγες περιοχές της Στερεάς Ελλάδας, στο οποίο κατέγραψε τις πόλεις και τα μνημεία τους, καθώς και την ιστορία, τις λατρείες και τους μύθους τους. Από αυτό αντλούμε σημαντικές πληροφορίες για την τοπογραφία των περιοχών όπου ταξίδεψε, και αποτελεί σημαντικό εγχειρίδιο και οδηγό στην αρχαιολογική έρευνα για τον εντοπισμό και την ταύτιση των αρχαίων πόλεων. Ο Πausανίας επισκέφθηκε τη Λακωνία στο δεύτερο μισό του 2ου αι. μ.Χ., αμέσως μετά την περιήγησή του στην Κορινθία και στην Αργολίδα.

A few words about the ancient traveller

The ancient traveller Pausanias came from Asia Minor. He lived during the 2nd century AD, at a time when Rome looked up to the ancient Greek civilization. *Description of Greece (Hellados Periegesis)* is Pausanias' written account of his travels to the Peloponnese, Attica, and a few areas of Central Greece, in which he recorded the cities and their monuments, together with their history, cults, and myths. His travelogue is invaluable as a signal narrative and guidebook in archaeological research for the detection and identification of ancient cities, with modern scholars still resorting to Pausanias for important information on the topography of the areas he described. Pausanias visited Laconia in the second half of the 2nd century AD, after having completed a tour of the areas of Corinthia and Argolis.

- Γενικός Συντονισμός:** Δρ. Άλκηστις Παπαδημητρίου, *archaeologist - πρώην αναπληρώτρια ελλείποντος Προϊσταμένου Ε΄ ΕΠΚΑ*, Ευαγγελία Πάντου, *archaeologist - Προϊσταμένη ΕΦ.Α.ΛΑΚ*.
- Εποπτεία:** Αφροδίτη Μαλτέζου, *archaeologist*
- Επίβλεψη:** Δρ. Άλκηστις Παπαδημητρίου, *archaeologist*, Αφροδίτη Μαλτέζου, *archaeologist*, Κωνσταντίνα Ντουβή, *architectων μηχανικός*, Χριστίνα Κακούρου, *archaeologist*, Ερατώ Κουτσοудάκη - Γερολύμπου, *architectων - μουσειολόγος*
- Αρχαιολογική Έρευνα - Τεκμηρίωση:** Αφροδίτη Μαλτέζου, Χριστίνα Κακούρου, Ευαγγελία Δάλκου, *archaeologists*, Νικολέττα Παλαιολόγου, *archaeologist - μουσειολόγος*
- Μουσειολογική Επιμέλεια:** Νικολέττα Παλαιολόγου, *archaeologist - μουσειολόγος*
- Αρχιτεκτονική - Μουσειογραφική Επιμέλεια:** Ερατώ Κουτσοудάκη - Γερολύμπου, *architectων - μουσειολόγος*
- Κείμενα :** Αφροδίτη Μαλτέζου, *archaeologist*, Χριστίνα Κακούρου, *archaeologist*, Νικολέττα Παλαιολόγου, *archaeologist - μουσειολόγος*
- Συντήρηση - Στήριξη Εκθεμάτων:** Αθανάσιος Σισμάνης, *marble craftsman*, Παναγιώτης Τότσης, Νικόλαος Καρράς, Νεκτάριος Γρηγοριάδης, Αργυρώ Γρηγορίου, Δήμητρα Κορωναίου, Νικόλαος Γιάννης, *conservators*
- Λογότυπο:** Σπυρίδων Τζεφρώνης, *architect*
- Φωτογράφιση Εκθεμάτων:** Θάλεια Ρήγου, *photographer*
- Οικονομική & Διοικητική Υποστήριξη:** Νίκα Λυμπεράκου, Ευάγγελος Καραβούλιας
- Υπόλογος:** Νίκα Λυμπεράκου, *accounting*
- Εργατοτεχνικό Προσωπικό:** Δημήτριος Τραγάς, Γεώργιος Δεμπέλης, Ευάγγελος Καρκαμπάσης, Ηλίας Μιχαλόπουλος, Αναστασούλα Σταυράκου
- Φωτογράφιση Αρχαιολογικών Χώρων:** Αρχείο Ε΄ ΕΠΚΑ, Πάνος Κοκκινιάς
- Ντοκυμαντέρ:** ANEMON
- Γραφιστικός Σχεδιασμός - Εκτυπώσεις:** Horizon Μονοπρόσωπη ΙΚΕ Εκδόσεις-Διαφήμιση
- Δημιουργία Ιστότοπου - Ψηφιακών Εφαρμογών:** Tool ΕΠΕ, Εταιρία Πληροφορικής και Επικοινωνίας
- Μεταφράσεις:** Κωνσταντίνα Τυροβολά, Αφροδίτη Μαλτέζου, Δρ. Μαρία Τσούλη
- Μεταφορές Αρχαιοτήτων:** MOVE ART A.E.
- Κατασκευές Εκθεσιακού Χώρου:** ΤΕΤΡΑΓΚΟΝ Α.Ε.
- Προθήκες:** Αντώνιος και Μάνος Λιγνός
- Μεταλλικά Στηρίγματα:** Δημήτριος Δρόσος
- Φωτισμοί:** Lighting Works
- Γυψοσανίδες:** Ηλίας Σταθάκης
- Κλιματισμός:** Αντώνιος Κουντούρης
- Ξυλουργικές Εργασίες:** Νικόλαος Τσαλαβούτας

Ευχαριστίες: Καθ. Άγγελος Δεληβορριάς, Γεώργιος Σταϊνχάουερ, Ελένη Ζαββού, Δρ. Ιωάννα Ευσταθίου, Δρ. Άννα-Βασιλική Καραπαναγιώτου, Δρ. Μαρία Τσούλη, Χαρά Γιαννακάκη, *archaeologists*, Βασιλική Καστρή, Αντώνιος Τάντουλος, Περιφέρεια Πελοποννήσου, Δήμος Μονεμβασίας, Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Επιγραφικό Μουσείο

- General Coordination:** Dr. Alcestis Papadimitriou, *archaeologist - former Deputy Director of 5th E.P.C.A.*, Evangelia Pantou, *archaeologist - Director of Ephorate of Antiquities of Lakonia*
- Project Management:** Aphrodite Maltezou, *archaeologist*
- Supervision:** Dr. Alcestis Papadimitriou, *archaeologist*, Aphrodite Maltezou, *archaeologist*, Constantina Douvi, *architect*, Christina Kakourou, *archaeologist*, Erato Koutsoudaki - Gerolymou, *architect - museologist*
- Archaeological Research - Documentation:** Aphrodite Maltezou, Christina Kakourou, Evangelia Dalkou, *archaeologists*, Nikoletta Palaiologou, *archaeologist - museologist*
- Museological Curator:** Nikoletta Palaiologou, *archaeologist - museologist*
- Architectural - Museographic Curator:** Erato Koutsoudaki - Gerolymou, *architect - museologist*
- Texts:** Aphrodite Maltezou, *archaeologist*, Christina Kakourou, *archaeologist*, Nikoletta Palaiologou, *archaeologist - museologist*
- Conservation - Propping of Exhibits:** Athanasios Sismanis, *marble craftsman*, Panagiotis Totsis, Nikolaos Karras, Nektarios Grigoriadis, Argiro Grigoriou, Dimitra Koronaïou, Nikolaos Giannes, *conservators*
- Logo:** Spyridon Gefronis, *architect*
- Photographs of Exhibits:**Thalia Rigou, *photographer*
- Financial & Administrative Support:** Nika Lymparakou, Evangelos Karavoulïas
- Accounting Officer:** Nika Lymparakou, *administrative assistant*
- Technical Personnel:** Dimitrios Tragas, Georgios Dempelis, Evangelos Karkampasis, Ilias Michalopoulos, Anastasoula Stavrakou
- Photographs of Archaeological Sites:** Archive of 5th E.P.C.A., Panos Kokkinias
- Documentaire:** ANEMON
- Graphic Design - Printing:** Horizon Editions - Publications
- Development of Website & Digital Applications:** Tool Ltd
- Translations:** Constantina Tyrovola, Aphrodite Maltezou, Dr Maria Tsouli
- Transport of Antiquities:** MOVE ART A.E.
- Exhibition Constructions:** TETRAGON A.E.
- Museum Showcases:** Antonios and Manos Lignos
- Metal Stands:** Dimitrios Drosos
- Lighting:** Lighting Works
- Plaster-boards:** Ilias Stathakis
- Air-conditioning:** Antonios Kountouris
- Woodworking:** Nikolaos Tsalavoutas

Acknowledgments: Prof. Angelos Delivorrias, Georgios Steinhauer, Helen Zavvou, Dr. Ioanna Eustathiou, Dr. Anna-Vassiliki Karapanagiotou, Dr. Maria Tsouli, Hara Giannakaki, *archaeologists*, Vassiliki Kastri, Antonios Tantoulos, Prefecture of Peloponnese, Municipality of Monemvasia, Ephorate of Submarine Antiquities, National Archaeological Museum, Epigraphical Museum

© 2015 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας

Αγιοσιλάου 59, Τ.Κ. 23100, Σπάρτη

Τηλ.: 27310 25363, 27310 28503

Fax: 27310 25363

E-mail: efalak@culture.gr

© 2015 Ministry of Culture and Sports

Ephorate of Antiquities of Lakonia

59, Agesilaou Street, GR-23100

Sparti - Lakonia

Tel.: +30 27310 25363, +30 27310 28503

Fax: +30 27310 25363

E-mail: efalak@culture.gr

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση
ή αναπαραγωγή του κειμένου, των φωτογραφιών και των σχεδίων
του εντύπου χωρίς έγγραφη άδεια από την αρμόδια Υπηρεσία.
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

No part of the text, illustrations, or drawings of this publication
may be reproduced or transmitted in any form or by any means
without written permission from the competent Service.
THE PRESENT PUBLICATION IS DISTRIBUTED FREE OF CHARGE

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης
European Union
European Regional
Development Fund

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Co-financed by Greece and the European Union